

**ДЗЕЙНАСЦЬ НЯМЕЦКАЙ АДМІНІСТРАЦЫІ ПА ПРАФІЛАКТЫЦЫ
ІНФЕКЦЫЙНЫХ ЗАХВОРАВАННЯЎ І ЭПІДЭМІЙ
Ў ГАДЫ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ**

В.В. Волкава, аспірантка

*Навуковы кіраўнік – А.Г. Кахановіч, к.г.н., дацэнт
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

Пасля ўсталявання нямецка-расійскага фронту ў кастрычніку 1915 г. па лініі Дзвінск – Браслаў – Паставы – Смаргонь – Баранавічы – Пінск – Лупк Беларусь апынулася падзеленай на дзве часткі. На занятых немцамі тэрыторыях было створана ваенна-адміністрацыйнае ведамства Обер Ост, у склад якога ўвайшлі і сучасныя заходнія беларускія землі (часткі Ваўкавыскага і Гродзенскага паветаў). На адрэзку ад Ліды да Браслава ўсходняя мяжа Обер Оста амаль супадала з сучаснай мяжой паміж Літвой і Беларуссю [1]. Частка акупіраваных беларускіх земляў плошчаю каля 33 тыс. км² з населенымі пунктамі Ашмяны, Наваградак, Слонім, Баранавічы, Пінск, Пружаны уваходзіла ў склад вайскова-операцыйнай паласы (*Operationsgebiet*) паміж мяжой Обер Оста і лініяй нямецка-расійскіх акупаў [2, S.74]. Гэта тэрыторыя лічылася прыфрантавай паласой. Вайсковае ведамства Обер Ост узначаліў шэф генеральнага штаба генерал Э. Людэндорф пад агульным кіраўніцтвам камандуючага Усходнім фронтам фельдмаршала П. фон Гіндэнбурга.

Эканамічная палітыка нямецкіх улад, разгорнутая ў розных накірунках ад зямельнага, прамысловага, падушнага падаткаабкладання да разгорнутай сістэмы рэквізіцый прывяла да сур'ёзных цяжкасцяў з забеспячэннем прадуктамі харчавання і прадметамі першай неабходнасці, асабліва ў гарадах. Былі ўведзены нормы спажывання прадуктаў і карткавая сістэма. Разам з тым сярод насельніцтва размяркоўваліся працоўныя заданні: пабудова каналізацыі і водаправоду, упарадкаванне і брукаванне вуліц, перабудова дамоў для адміністрацыйных патрэб, назіпаўшванне і падвоз торфу і г. д. [4, 15 лотага]. Такія ўмовы жыцця прыводзілі да зніжэння і шматлікіх хвароб сярод насельніцтва. Для падтрымання парадку ва ўмовах акупацыі адным з накірункаў дзейнасці нямецкага кіраўніцтва сталі мерапрыемствы па недапушчэнню распаўсюджвання інфекцыйных захворванняў і эпідэміяў.

Ужо падчас фарміравання адміністрацыі ваенных акруг Обер Оста і тэрытарыяльнага ўпарадкавання занятых зямель восенню 1915 г. быў праведзены шэраг мерапрыемстваў па бараць-

бе з сыпным тыфам, які быў распаўсюджаны ў многіх месцах. У барацьбе з эпідэміяй памерла шмат дактароў [3, с.193]. Пагаршала становішча з забеспячэннем прафесійнымі кадрамі і тое, што трэця частка медыцынскага персаналу было эвакуявана ў глыб Расіі ці адышла разам з расійскімі войскамі. Тыя лекары, што засталіся, павінны былі мець дазвол на медыцынскую практыку (*Zulassungsschein*), без якога ім пагражаў штраф да 3000 марак ці турэмнае зняволенне да 6 месяцаў [4, 17 сакавіка]. Яшчэ горшым было становішча ў вёсках, таму, каб трохі выправіць сітуацыю, павятовымі дактарам прызначаліся немцы [4, 29 лютага].

З дазволу акупацыйных улад Таварыства лекарскай і спажывецкай дапамогі ахвярам вайны на прыватныя ахвяраванні арганізавала амбулаторыю ў Вільні і лекарскія пункты ў Дуброве Гродзенскай губерніі, Бутрыманках Віленскай губерніі і інш [4, 22 лютага]. Акрамя лекаў амбулаторыі забяспечвалі хворых бясплатна спажывецкімі прадуктамі. Аднак з-за недахопу грошай выдачы былі нестабільнымі, і толькі зусім слабыя атрымлівалі малако і крупы. Каб кантраляваць дзейнасць бальніц і амбулаторый ствараліся санітарна-кантрольныя камісіі пры нямецкіх обер-бургамістрах.

У газеце “Гоман” ад 18 красавіка 1916 г. нямецкі обер-бургамістр змясціў афіцыйную абвестку з заклікам барацьбы з пашырэннем заразных хвароб. Прадпісвалася два разы на тыдзень ва ўсіх дамах Вільні чысціць лесвіцы, сцены і столі, а сабранае смецце адразу паліць ці вывазіць у прыкрытых вазах. У кухнях трэба было ўстаўляць вокны з нацягнутой газавай сеткай, прадукты накрываць сеткай з той жа тканіны, у аснове рабіць раму з дроту. Перавозіць мяса ці іншыя прадукты дазвалялася толькі добра прыкрытым. Для стаячай вады рабіць, дзе магчыма, стокі. За невыкананне загады прадугледжваўся штраф 3000 марак альбо арышт да году [4, 21 красавіка]. У дадатак да абвесткі ад 18 красавіка аб папярэджванні пашырэння заразных хвароб 5 верасня было апублікавана апавяшчэнне наступнага зместу: жыхары, што пражывалі на ўзбярэжжы рэк для змагання з мухамі і камарамі павінны былі выкашваць расліны. Загады дактароў аб чысціні двароў, лесвіц павінны былі выконвацца бяспрэчна і г.д. [4, 5 верасня]. Акрамя прывентыўных мер папярэджвання захворванняў нямецкае кіраўніцтва рабіла канкрэтныя захады ў барацьбе з магчымымі эпідэміямі, якія лёгка маглі распачацца пад час вайны. Да прыкладу, з 19 чэрвеня 1916 г. у Гродна праводзілася вакцынацыя насельніцтва ад воспы і халеры [4, 27 чэрвеня].

Пытанні наладжвання здаровага ладу жыцця і папярэджвання інфекцыйных захворванняў ва ўмовах акупацыі імкнуліся вырашыць і таварыствы дапамогі пацярпелым ад вайны, якія з’яўляліся адзінымі легальнымі асяродкамі грамадскай дзейнасці на занятых немцамі землях, згодна указа аб забароне ўсялякай палітычнай дзейнасці, выдадзенаму Гіндэнбургам 28 ліпеня 1915 [5, с.15]. Старшыней праўлення Беларускага таварыства дапамогі ахвярам вайны быў выбраны Вацлаў Іваноўскі, а яго намеснікамі – Антон Лукевіч і Вацлаў Ластоўскі, пасля эвакуацыі з Вільні В. Іваноўскага Таварыства дзейнічала пад кіраўніцтвам А. Луцкевіча. [6, S.69]. Таварыства аб’яднала ўсе палітычныя групы беларусаў, каталікаў і праваслаўных і стала агульнанацыянальнай арганізацыяй. Беларускае таварыства дапамогі ахвярам вайны дзейнічала спачатку толькі ў Вільні і прылеглых да яе раенаў, але хутка пашырыла свой уплыў і на іншыя беларускія рэгіёны. Так, першапачаткова яно накіравала сваіх упаўнаважаных ў Гарадзенскую (П.Аляксюк) і Віленскую (В.Ластоўскі) губерні, потым ў чэрвені-ліпені 1915 г. адчыніла свае аддзяленні ў Мінску, Віцебску, Полацку, Вілейцы, Друскеніках і іншых гарадах Беларусі. Асноўны змест работы арганізацыі складала стварэнне пунктаў харчавання, адкрыццё сталовых, інтэрнатаў, дзіцячых дамоў і аказанне медыцынскай дапамогі бежанцам. [7, с.40-45].

З аднаго боку нямецкая ваенная адміністрацыя рабіла захады па недапушчэнню распаўсюджвання інфекцыйных захворванняў і эпідэміяў: друкаваліся памяткі ў газетах, існавалі лекарні і амбулаторыі, пры парушэнні парадку прадугледжваўся ўвесь спектр пакаранняў: ад штрафаў да зняволення. З іншага, ва ўмовах акупацыйнага рэжыму пачэсную ролю ў паляпшэнні становішча насельніцтва адыгрывала Беларускае таварыства дапамогі пацярпелым ад вайны.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Das Land Ober Ost. Deutsche Arbeit in den Verwaltungsgebieten Kurland, Litauen und Bialystok-Grodno. – Berlin – Stuttgart: Verlag der Presseabteilung Ober Ost, 1917. – 472 S.
2. Liulevicius V. G. Kriegsland im Osten. Eroberung, Kolonisierung und Militärrherrschaft im Ersten Weltkrieg 1914-1918 / V. G. Liulevicius – Hamburg: Hamburger Edition, 2002. – 374 S.
3. Людендорф Э. Мои воспоминания о войне 1914 – 1918 гг. / Э. Людендорф М.–Мн.: АСТ – Харвест, 2005. – 800 с.
4. “Гоман”, 1916.

5. Туронак Ю. Беларусь пад нямецкай акупацыяй./ Пер. з польск. В. Жданович. Каментарыі А. М. Літвіна / Ю.Туронак— Мн.: Беларусь, 1993. – 236 с., 8 л. іл.

6. Turonek J. Wacław Iwanowski i odrodzenie Białorusi. Warszawa: Warszawska Oficyna Wydawnicza „Gryf” Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, 1999. – 178 S.

7. Вітан-Дубейкоўская Ю. Мае ўспаміны / Ю. Вітан-Дубейкоўская – Вільня: Таварыства беларускай культуры ў Літве. – Мн.: Незалеж. выд. кампанія “Тэхналогія”, 1994. – 190 с.